

Eindverslag Opgraving Tervuren, Panquin

Titel

Eindverslag opgraving Tervuren, Panquin

Auteur

Ben Van Genechten

Erkende archeoloog

BAAC Vlaanderen bvba
OE/ERK/Archeoloog/2015/00020

BAAC-Projectnummer

2022-0678

Plaats en datum

Gent, 20 december 2022

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 2323
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

1	Beschrijvend gedeelte.....	1
1.1	Administratieve gegevens.....	1
1.2	Archeologische voorkennis	4
1.2.1	Samenvatting bureauonderzoek (AN ID13311)	4
1.2.2	Samenvatting landschappelijk bodemonderzoek (AN ID13311).....	4
1.2.3	Samenvatting proefputtenonderzoek (N ID23326).....	6
1.3	Onderzoeksopdracht	7
1.3.1	Onderzoeksdoelstelling	7
1.3.2	Onderzoeksvragen	7
1.3.3	Randvoorwaarden.....	8
1.3.4	Geplande werken en bodemingrepen	8
1.4	Werkwijze en strategie	9
1.4.1	Methode en technieken.....	9
1.4.2	Organisatie van de opgraving	10
1.4.3	Afwijkingen uitvoer onderzoek.....	10
1.4.4	Sampling, selectie- en inzamelstrategie vondsten en stalen.....	11
1.4.5	Inbreng specialisten en externe wetenschappelijke begeleiding.....	12
2	Bodem en paleolandschap	13
2.1	Paleolandschappelijk en bodemkundig kader	13
2.2	Bodemkundige profielregistraties.....	13
2.2.1	Beschrijving bodemkundige profielregistraties	13
2.3	Interpretatie bodem en paleolandschap	16
2.3.1	Genese bodem en paleolandschap	17
2.3.2	Bewaringstoestand bodemopbouw	17
2.3.3	Bodem en paleolandschap in een ruimer regionaal kader.....	18
3	Sporen en structuren	18
3.1	Inleiding	18
3.2	Manifestatie archeologische site aan huidig oppervlak.....	18
3.3	Stratigrafie van de site.....	18
3.4	Weergave onderzoek: kaarten	19
3.5	Beschrijving sporenbestand	23
3.6	Interpretatie sporen en structuren	23
3.7	Opbouw archeologische site	32
4	Vondsten	36
4.1	Inleiding	36
4.2	Administratieve gegevens.....	36
4.3	Methode en technieken.....	37
4.4	Aardewerk.....	37

4.4.1	Assessmentmethode	37
4.4.2	Inventaris	37
4.4.3	Interpretatie	37
4.4.4	Conservatie en behandeling	37
4.4.5	Potentieel op kenniswinst	37
4.5	Metaal	37
4.6	Bewaring en deponering	38
5	Synthese onderzoeksresultaten	39
5.1	Datering en interpretatie van de archeologische site	39
5.2	De onderzoeksresultaten in een ruimer archeologisch, historisch en cultureel kader	39
5.3	Confrontatie met resultaten vooronderzoek	39
5.4	Onderzoeksvragen: antwoorden	39
6	Samenvatting	41
7	Lijsten	42
7.1	Figurenlijst	42
7.2	Plannenlijst	42
7.3	Tabellenlijst	42
8	Bibliografie	44
9	Bijlagen	45
9.1	Fotolijst	45
9.2	Sporenlijst	45
9.3	Vondstenlijst	45

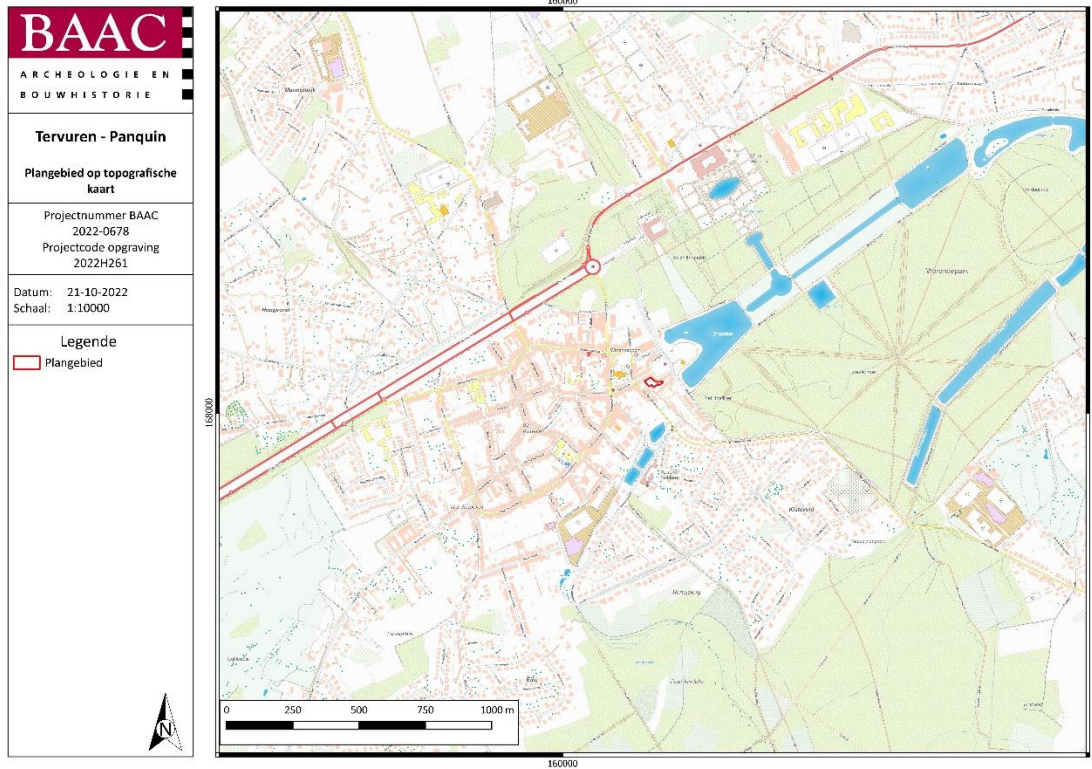
1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

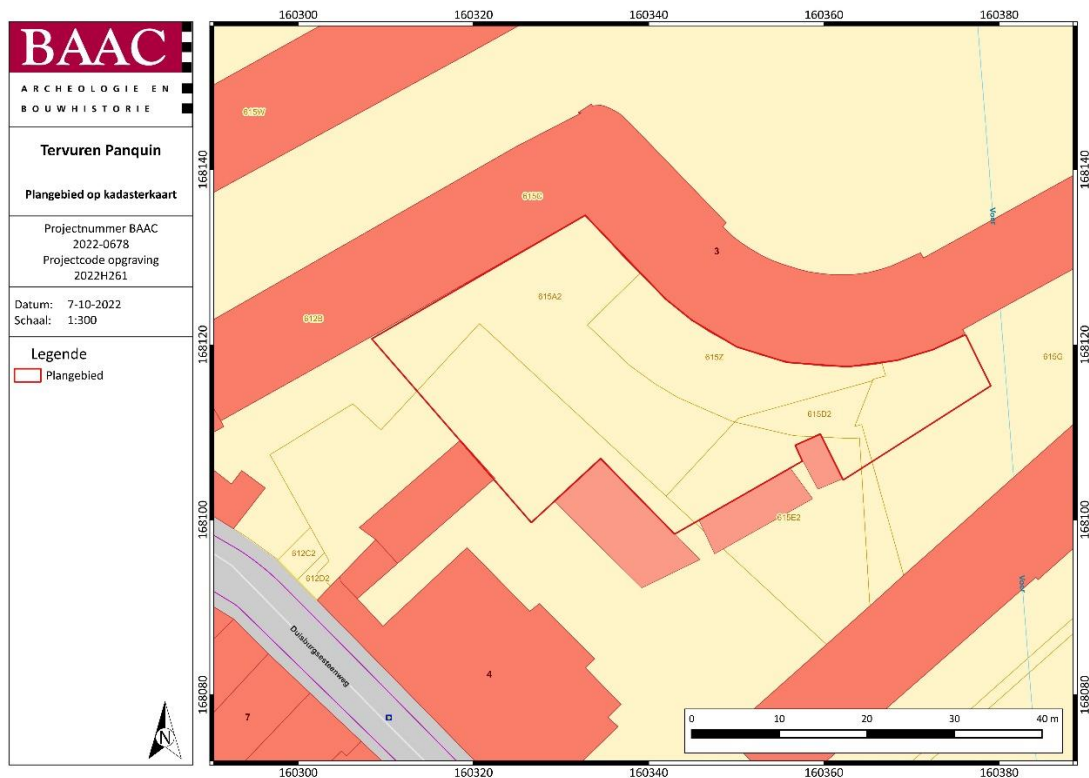
Naam site	Tervuren, Panquin		
Ligging	Kastanjedreef, Tervuren, provincie Vlaams-Brabant		
Kadaster	Tervuren, afdeling 2, sectie D, percelen 615A2, 615Z, 615D2, 615E2, 615G & 612T		
Coördinaten	Noordwest:	x: 160308,38	y: 168134,92
	Noordoost:	x: 160379,05	y: 168134,92
	Zuidwest:	x: 160308,38	y: 168098,37
	Zuidoost:	x: 160379,05	y: 168098,37
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2022-0678		
ID Archeologienota	ID13311 ¹		
ID Nota	ID23326 ²		
Opgraving	Projectcode	2022H261	
	Erkende archeoloog	BAAC Vlaanderen bvba (OE/ERK/Archeoloog/2015/00020)	
	Betrokken actoren	Margot Vander Cruyssen (archeoloog)	
		Michiel Steenhoudt (archeoloog)	
		Alice-Jan Hellinx (archeoloog)	
		Robrecht Vanoverbeke (archeoloog)	
		Jeroen Vanden Borre (archeoloog)	
	Ben Van Genechten (archeoloog)		
Betrokken derden	/		
Uitvoertermijn	4 t.e.m. 5 oktober 2022		

¹ OVERMEIRE, J., CREUTZ, M., VAN DER DOOREN, L. 2019

² STEENHOUDT, M., VAN GENECHTEN, B. 2022

Plan 1: Plangebied op topografische kaart³ (digitaal; 1:10.000; 21.10.2022)

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)⁴ (digitaal; 1:250; 07.10.2022)

³ AGIV 2022c

⁴ AGIV 2022a

Plan 3: Plangebied op kadastrakaart (GRB)⁵ met projectie van de aangetroffen sporen (digitaal; 1:250; 12.10.2022)

⁵ AGIV 2022a

1.2 Archeologische voorkennis

1.2.1 Samenvatting bureauonderzoek (AN ID13311)⁶

Op basis van de bureaustudie werd een hoge archeologische verwachting vooropgesteld voor het volledige plangebied. Op basis van een historische, cartografische en archeologische analyse zijn de te verwachten onroerende structuren en roerende elementen voor het projectgebied de volgende:

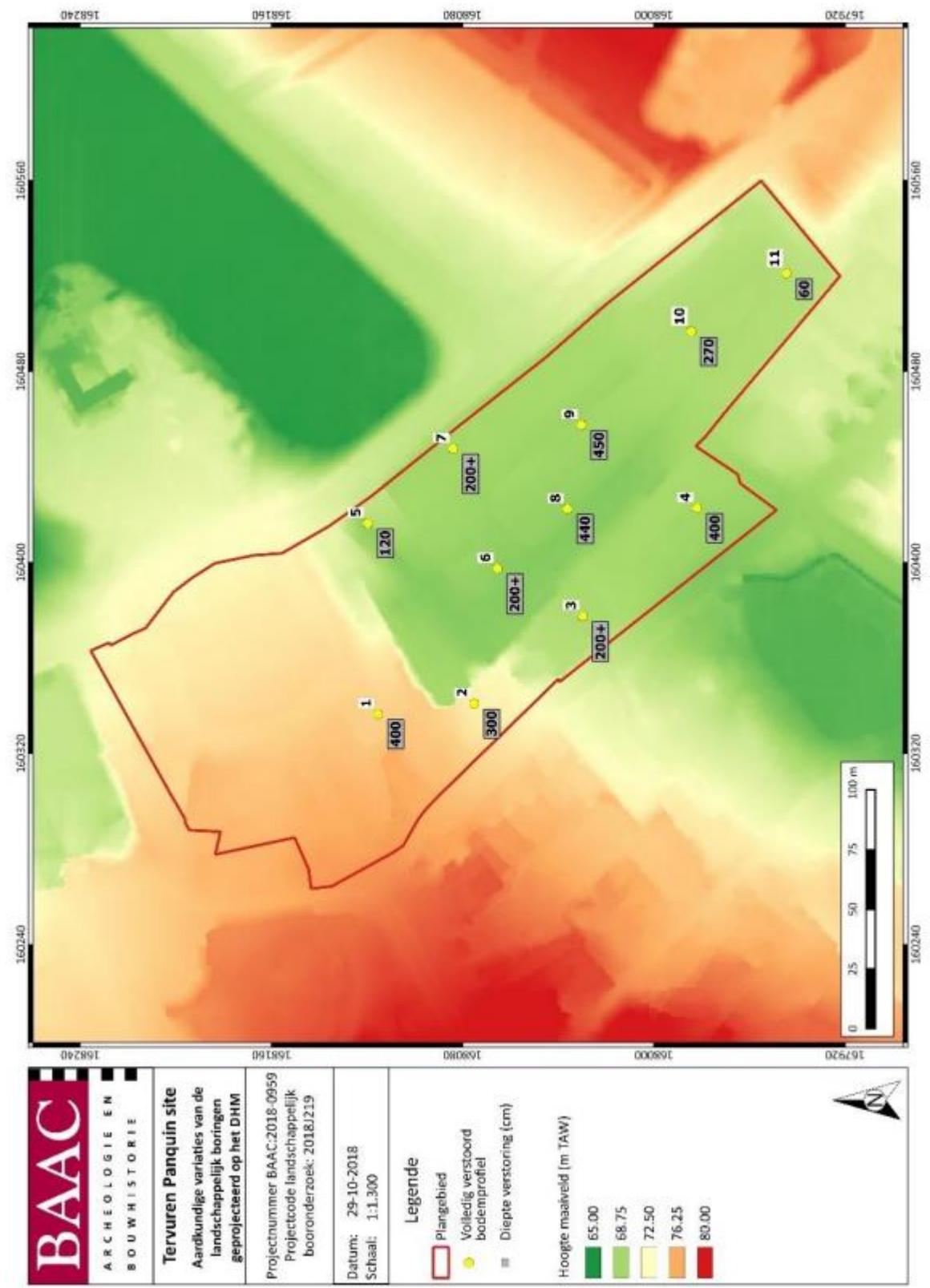
- Steentijd: Gezien de ligging binnen een rivierdal en de opvallende hoogteverschillen is de kans op het aantreffen van vondsten daterende uit de steentijd niet onbestaande, op voorwaarde dat ter hoogte van het plangebied nog een onverstoord bodemoppervlak aanwezig is. Hoogtes nabij water hebben immers steeds een zekere aantrekkingskracht uitgeoefend op de mens. Ook neolithische vondsten in de nabijheid van het onderzoeksgebied getuigen hiervan.
- Romeinse tijd en middeleeuwen: Gezien de ligging nabij de historische woonkern van de stad is de aanwezigheid van middeleeuwse sporen en vondsten niet onwaarschijnlijk. Voor de Romeinse periode konden geen specifieke verwachtingen geformuleerd worden, maar archeologische vondsten en sporen in de omgeving wijzen wel in de richting van Romeinse bewoning.
- Voor latere perioden en zeker vanaf het midden van de 18de eeuw kunnen specifieke verwachtingen geformuleerd worden rond de inrichting van het plangebied.

1.2.2 Samenvatting landschappelijk bodemonderzoek (AN ID13311)⁷

Het landschappelijk booronderzoek wees op een grootschalige verstoring over het volledige plangebied. De bodem werd gekenmerkt door dikke antropogene pakketten (dikte tussen 60 en 450 cm). Onder deze pakketten waren nergens nog tekenen van bodemvorming aanwezig. Daardoor werd de kans op het aantreffen van archeologie in de vorm van steentijdresten of sporen uit latere perioden onbestaande geacht. De kans op het aantreffen van recentere archeologische waarden in het noordelijk, hoger gelegen gedeelte van het plangebied was matig hoog, gezien de ligging langs een historische weg, binnen de historische stadscontext, boven op de leemrug. Verder archeologisch vooronderzoek ter hoogte van deze zone zou potentiële kennis kunnen opleveren over de bewonings- en gebruiksgeschiedenis van het plangebied van vóór de 18de eeuw, meer bepaald over de ontwikkelingen van deze zone, de specifieke opbouw en het gebruik doorheen de eeuwen. Vooral de ligging tussen het Kasteel van Tervuren en de woonkern maakte dat het plangebied een interessante locatie geweest was tijdens de middeleeuwen. Zeker langs de Duisburgsesteenweg kan middeleeuwse bewoning verwacht worden gezien de natuurlijke helling van deze straat en het historische karakter van de weg. In deze zone werd verder vooronderzoek in de vorm van proefputten opgelegd.

⁶ OVERMEIRE, J., CREUTZ, M., VAN DER DOOREN, L. 2019

⁷ OVERMEIRE, J., CREUTZ, M., VAN DER DOOREN, L. 2019

Plan 4: Syntheseplan landschappelijk bodemonderzoek (digitaal; 1:1; 29.10.2018)

1.2.3 Samenvatting proefputtenonderzoek (N ID23326)⁸

De archeologische restanten langsheen de Duisburgsesteenweg (werkputten 1 & 3) kunnen allicht gekoppeld worden aan 19de-eeuwse bebouwing (Atlas der Buurtwegen / Popp). Tevens kenden de sporen in werkput 1 en in mindere mate werkput 3 een relatief slechte bewaring. Om deze reden kreeg deze zone een lagere waardering mee. De onmiddellijke omgeving rond deze werkputten is eveneens reeds diepgaander verstoord door recente bebouwing aan de straatzijde, met her en der kelders. De resterende archeologische waarde van deze zone werd hierdoor dan ook beperkt.

Een aangetroffen muur (S.2003) en in de leem uitgegraven ruimte (S.2001) in werkput 2 konden niet worden gekoppeld aan het beschikbare historische kaartmateriaal en zijn allicht ouder. Op basis van het gerecupereerde vondstmateriaal werden ze in de 16de of 17de eeuw gedateerd. Aangezien beide sporen een goede bewaring kenden, kreeg deze zone een hoge waardering. Bovendien leek deze zone minder verstoord te zijn door recentere bebouwing. Er waren geen indicaties van verstoring door recente bebouwing in de omgeving van deze werkput. Archeologische waarden in deze zone zouden een gunstige bewaring kunnen kennen.

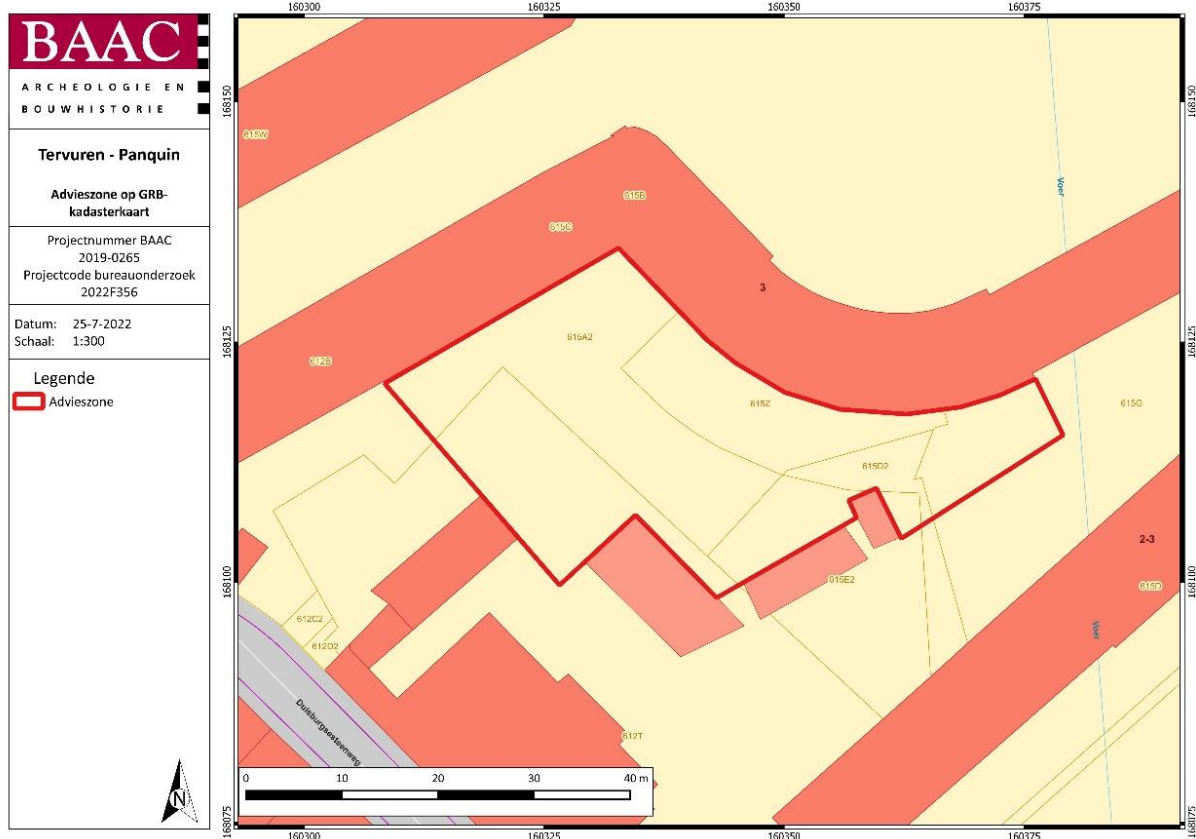
Plan 5: Werkputtenplan proefputtenonderzoek (digitaal; 1:1; 18.07.2022)

⁸ STEENHOUDT, M., VAN GENECHTEN, B. 2022

1.3 Onderzoeksopdracht

1.3.1 Onderzoeksdoelstelling

Er werd één zone geselecteerd voor verder archeologisch onderzoek in de vorm van een opgraving. Het betrof de zone rondom werkput 2. Aangezien de kelders/funderingen van de bestaande bebouwing dieper reiken dan het relevante archeologische niveau werd geopteerd om enkel de open/onbebouwde zone rondom werkput 2 op te graven.

Plan 6: Advieszone op GRB⁹ (digitaal; 1:250; 25.07.2022)

1.3.2 Onderzoeksvragen

- Wat is de aard van vindplaats?
- Wat is de datering van de vindplaats?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Kan een relatie tussen de in de leem uitgegraven ruimte en mogelijk aanwezige stenen structuren (kelder, waterput, etc.) vastgesteld worden?
- Strekt de site zich nog uit naar de aanpalende percelen?
- Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten, wat is de vondstdichtheid en de conserveringsgraad?
- Vallen er bepaalde activiteiten af te leiden op basis van het vondstmateriaal?

⁹ AGIV 2022a

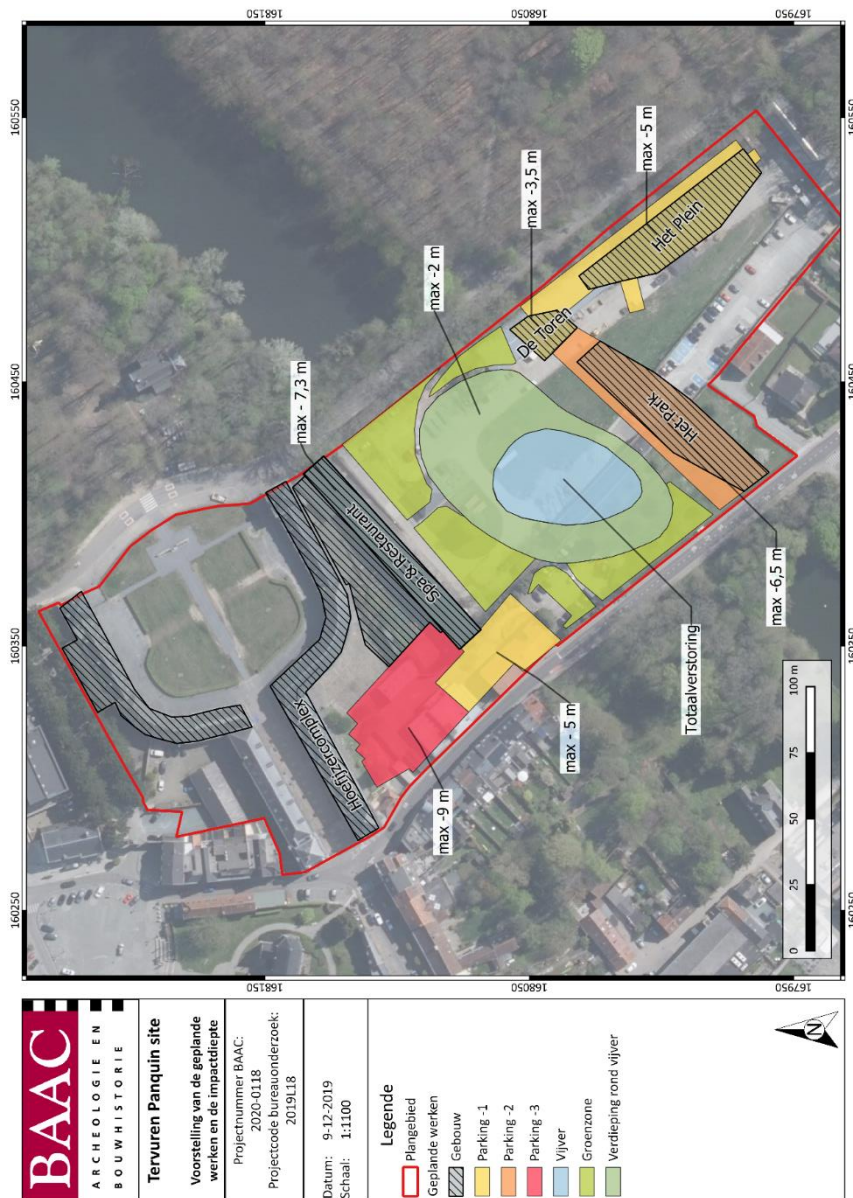
1.3.3 Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3.4 Geplande werken en bodemingrepen

Algemeen

De opdrachtgever plant op het terrein de bouw van residentiële gebouwen, een toren, hotel en de inrichting van een park.

Figuur 1: Volledige projectcontour met weergave van toekomstige inplanting¹⁰ op orthofoto¹¹

¹⁰ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

¹¹ AGIV 2022b

Impactanalyse

Voor de impactbepaling wordt verwezen naar de beschrijving van de geplande werken en impactanalyse uit de archeologienota “Tervuren – Panquin site” (ID13311)¹².

Het betreft een verkavelingsvergunning, waardoor er van een totaalverstoring van het terrein dient uitgegaan te worden. Binnen een groot deel van de advieszone reiken de bodemingrepen tussen 7.5 en 9 m onder het maaiveld.

1.4 Werkwijze en strategie

1.4.1 Methode en technieken

Algemene bepalingen

Er wordt aangeraden om zo groot mogelijke oppervlaktes in een enkele beweging bloot te leggen. Op deze manier kunnen de interne relaties tussen afzonderlijke sporen zichtbaar gemaakt worden. Doch moet bij het kiezen van de oppervlakte van de werkputten gekozen worden voor een dergelijke omvang dat ze niet té groot worden en de sporen te lang onderworpen zijn aan degradatie door mogelijke regen, droogte of vorst.

Boven- en ondergrond blijven gescheiden tijdens het afgraven, zodat deze ook in de juiste volgorde kunnen teruggebracht worden na afronding van het onderzoek. Op het grootste deel van de opgraving dient slechts één vlak aangelegd worden.

Het veldwerk wordt dermate georganiseerd dat er efficiënt en wetenschappelijk verantwoord wordt opgegraven. Er wordt gestreefd naar een maximale afstemming van kranen en grondverzet enerzijds en opgravingsploegen anderzijds. Opengelegde opgravingsvlakken mogen niet betreden worden met kraan of ander zwaar materiaal. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van werkputten en sporen. Dit betekent dat een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is.

Gezien reeds voldoende referentieprofielen zijn gedocumenteerd tijdens het proefsleuvenonderzoek is de aanleg van bijkomende profielen volledig te bepalen door de veldwerkleider. Indien het noodzakelijk wordt geacht voor de juiste interpretatie van sporen of structuren, kunnen deze alsnog aangelegd en gedocumenteerd worden. Bij erfgreppels en andere lineaire structuren die de opgravingszone uitlopen, wordt een profiel aangeraden om de relatie met de bodem te kunnen bepalen.

Voor de algemene vereisten waaraan de opgraving dient te voldoen, wordt verwezen naar het hoofdstuk 15 in de Code van Goede Praktijk. Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk hoofdstukken 14 en 15.

Specifieke methode

Werfinrichting en voorbereidende werkzaamheden

De plaatsing van werfkeet en -container dient te gebeuren in samenspraak met de opdrachtgever.

Archeologische niveaus

¹² OVERMEIRE, J., CREUTZ, M., VAN DER DOOREN, L. 2019

Het terrein omvat slechts één archeologisch relevant niveau. Dit niveau situeert zich ter hoogte van het plangebied tussen + 73,70 en 73,90 m TAW, dit is ca. 80 tot 100 cm onder maaiveld.

Spoorregistratie

Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van werkputten en sporen. Dit betekent dat een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden.

Vondsten

Vondsten worden gescheiden ingezameld per spoor en per vondstcategorie. Bij het met de hand inzamelen van vondsten wordt compleetheid nagestreefd. Een uitzondering op de regel dat alle vondsten worden ingezameld, met name door het niet inzamelen of selectief inzamelen van bepaalde vondsten of vondstcategorieën, kan gemaakt worden op basis van de vondstendensiteit of -aard, en de vraagstellingen uit de bekrachtigde archeologienota, de bekrachtigde nota, de toelating, of de voorwaarden bij deze drie. Ingezamelde vondsten worden nooit op het terrein achtergelaten.

Metaaldetectie

Het aangelegd vlak wordt met een metaaldetector geprospecteerd, zodat vondsten gelokaliseerd worden voordat zij tevoorschijn komen. Het gebruikte apparaat beschikt over een functie voor metaaldiscriminatie en een functie om storende achtergrondsignalen te onderdrukken of filteren. Metaalvondsten die zich in sporen bevinden, worden ingezameld bij het couperen of uitgraven van het spoor. Vondsten die ingezameld worden bij het aanleggen van het vlak en die niet aan een spoor toegeschreven kunnen worden, worden op het vlakplan aangeduid met hun vondstnummer.

1.4.2 Organisatie van de opgraving

Het onderzoek werd uitgevoerd op 4 en 5 oktober 2022 onder leiding van erkende archeoloog Margot Vander Cruyssen. Zij werd bijgestaan door archeologen Michiel Steenhoudt, Robrecht Vanoverbeke, Alice-Jan Hellinx en Ben Van Genechten.

Er werden twee werkputten aangelegd voor een totale oppervlakte van ca. 350 m². Ten aanzien van de te behouden bebouwing werd een buffer van minimaal 2 m voorzien.

Het opgravingsvlak werd aangelegd met behulp van een kraan op rupsbanden van 21 ton met een gladde graafbak van 1,80 m. Van alle opgravingsvlakken werden overzichtsfoto's gemaakt. De werkputten en sporen werden ingetekend door middel van een GPS van het type Geomax Zenith 25 PRO en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Opgravingsvlakken werden gedetecteerd met een metaaldetector van het type XP GoldMaxx Power. Indien een spoor zich tegen de putwand bevond, werd het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten werden digitaal geregistreerd in het veld. Gebruik makend van een GIS omgeving werden de verzamelde data verwerkt tot een gedetailleerd en overzichtelijk grondplan.

1.4.3 Afwijkingen uitvoer onderzoek

Afwijkingen t.a.v. de CGP

Het onderzoek werd volledig conform de Code van Goede Praktijk uitgevoerd.

Afwijkingen t.a.v. de specifieke methodologie

Een groot deel (ca. 800 m²) van de advieszone (ca. 1200 m²) was bij aanvang van de opgraving omwille van een misverstand met betrekking tot de afbakening van de op te graven zone reeds weggegraven. Voor de grote zone ten westen en ten zuiden van de aangelegde werkputten kan op basis van de onderzoeksresultaten gesteld worden dat hier geen archeologische restanten meer aanwezig waren en dat er bijgevolg geen waardevolle informatie is verloren gegaan. Voor de kleinere zone in het oosten van het plangebied (ca. 200 m²) kan dit niet met zekerheid gesteld worden. In deze zone is minstens een deel van spoor 1001 (muur) weggegraven.

Plan 7: Plangebied met aanduiding van werkputten en niet opgegraven zone
(digitaal; 1:1; 07.10.2022)

1.4.4 Sampling, selectie- en inzamelstrategie vondsten en stalen

Selectiestrategie vondsten

Er werd geen selectie van de vondsten op het terrein doorgevoerd. Alle vondsten werden ingezameld, met uitzondering van deze aangetroffen in de bouwvoor.

Samplingstrategie stalen

Tijdens het onderzoek werden enkel sporen in de vorm van muurwerk blootgelegd. Er werden evenwel geen mortelstalen genomen. Het muurwerk kan als postmiddeleeuws gedateerd worden en het in deze stalen aanwezige houtskool is immers niet noodzakelijk afkomstig van het vuur waarin de kalksteen of schelpen werden gebrand.

1.4.5 Inbreng specialisten en externe wetenschappelijke begeleiding

Actoren en specialisten

Toon Deherdt (archeoloog, specialist postmiddeleeuws aardewerk)

Alice-Jan Hellinx (archeoloog, uitwerking kaartmateriaal)

Ben Van Genechten (archeoloog, auteur)

Betrokken derden

N.v.t.

2 Bodem en paleolandschap

2.1 Paleolandschappelijk en bodemkundig kader

Het paleolandschappelijk en bodemkundig kader werd beschreven in de archeologienota met ID 13311.¹³ De belangrijkste elementen worden hieronder kort weergegeven:

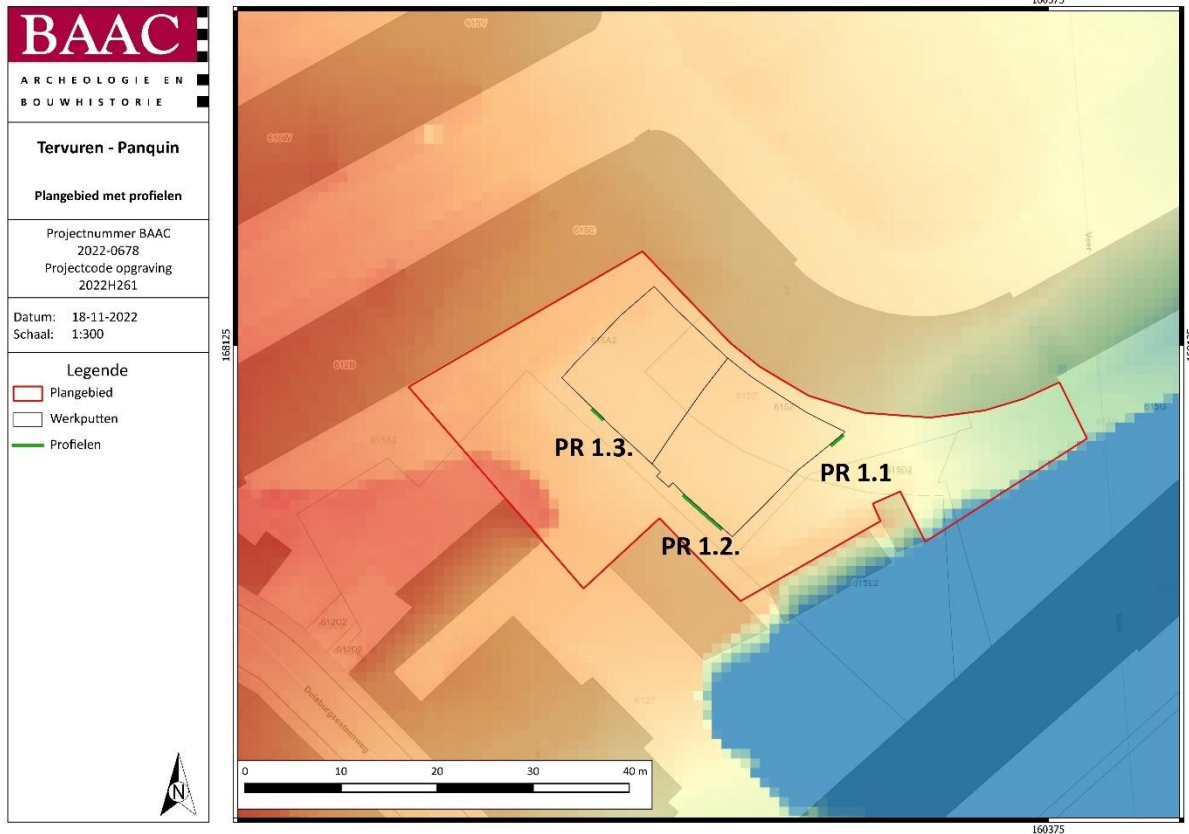
- In landschappelijk en geomorfologisch opzicht situeert het plangebied zich ter hoogte van het **ZuidBrabants plateau**, meer bepaald in de **Voervallei**.
- De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door **tertiaire afzettingen** van de **Formatie van Brussel**, de oudste formatie van de Zennegroep. Het betreft een heterogene afzetting die bestaat uit een afwisseling van kalkrijke en kalkarme zandpakketten. De afzettingen bestaan uit lichtgrijs fijn zand dat kalkhoudend is en soms fossielen bevat. Er kunnen kiezel- en kalksteenbanken voorkomen.
- Binnen het plangebied komen op de **quartaargeologische kaart (1:50.000)** meerdere lithoprofieltypes voor. Het noorden van het plangebied staat gekarteerd als afzettingen van **type 17**. Deze afzettingen bestaan uit laatweichseliaan eolisch leem van het prequartaire substraat. Het zuiden van het plangebied staat aangeduid als **type 13**. Dit zijn eveneens eolische leemafzettingen, maar uit het middenweichseliaan. Beide types worden van elkaar gescheiden door een strook alluvium uit het holoceen en tardiglaciaal.
- Op de **bodemkaart** staat het plangebied gekarteerd als **OB**. In het uiterste zuiden van het onderzoeksterrein komen nog twee bodemtypes voor. Enerzijds wordt het zuiden van het projectgebied gekarteerd als droge leembodem zonder profiel (**Abp(c)**), die voorkomt in colluviale droge leemdepressies. Anderzijds bevindt zich in het zuiden een zeer droge tot matig natte lemig zandbodem met weinig duidelijke tot duidelijke ijzer en/of humus B horizont (**SAF**).

2.2 Bodemkundige profielregistraties

2.2.1 Beschrijving bodemkundige profielregistraties

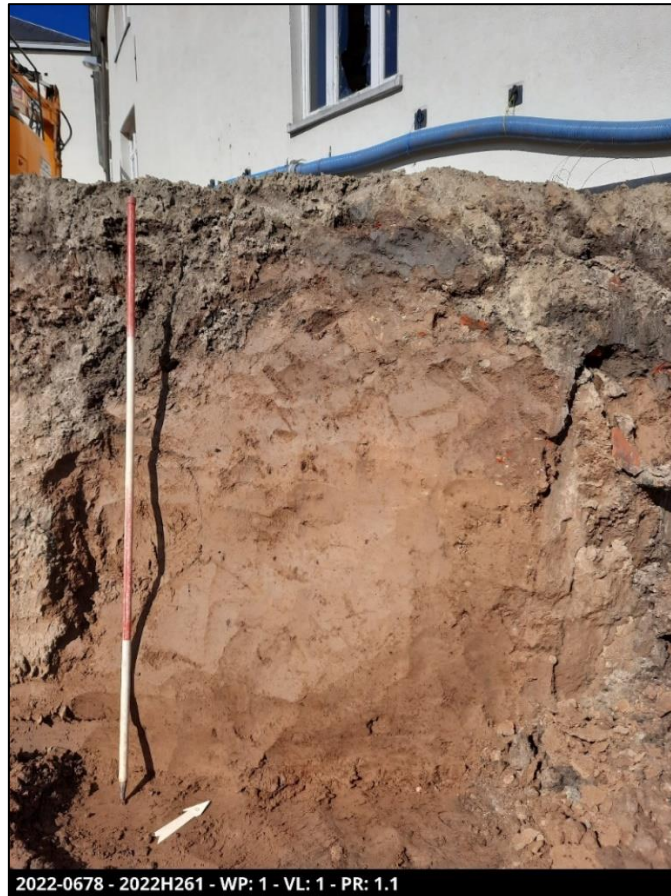
Tijdens het veldwerk werden drie profielen aangelegd en opgekuist. Deze bevestigen de onderzoeksresultaten van het landschappelijk bodemonderzoek. Ten noorden van spoor 1001 situeerde de onverstoorde moederbodem zich tussen ca. 50 en 80 cm onder het maaiveld. Dit wordt gerepresenteerd door profiel 1.1. (Figuur 2). Ten zuiden van laatstgenoemd spoor bevond de moederbodem zich tot meer dan 200 cm onder het maaiveld (Figuur 3 en Figuur 4).

¹³ OVERMEIRE, J., CREUTZ, M., VAN DER DOOREN, L. 2019

Plan 8: Weergave van de bodemkundige profielregistraties op GRB-basiskaart¹⁴
(digitaal; 1:1; 18.11.2022)

¹⁴ AGIV 2022a

Figuur 2: Profiel 1.1.

Figuur 3: Profiel 1.2.

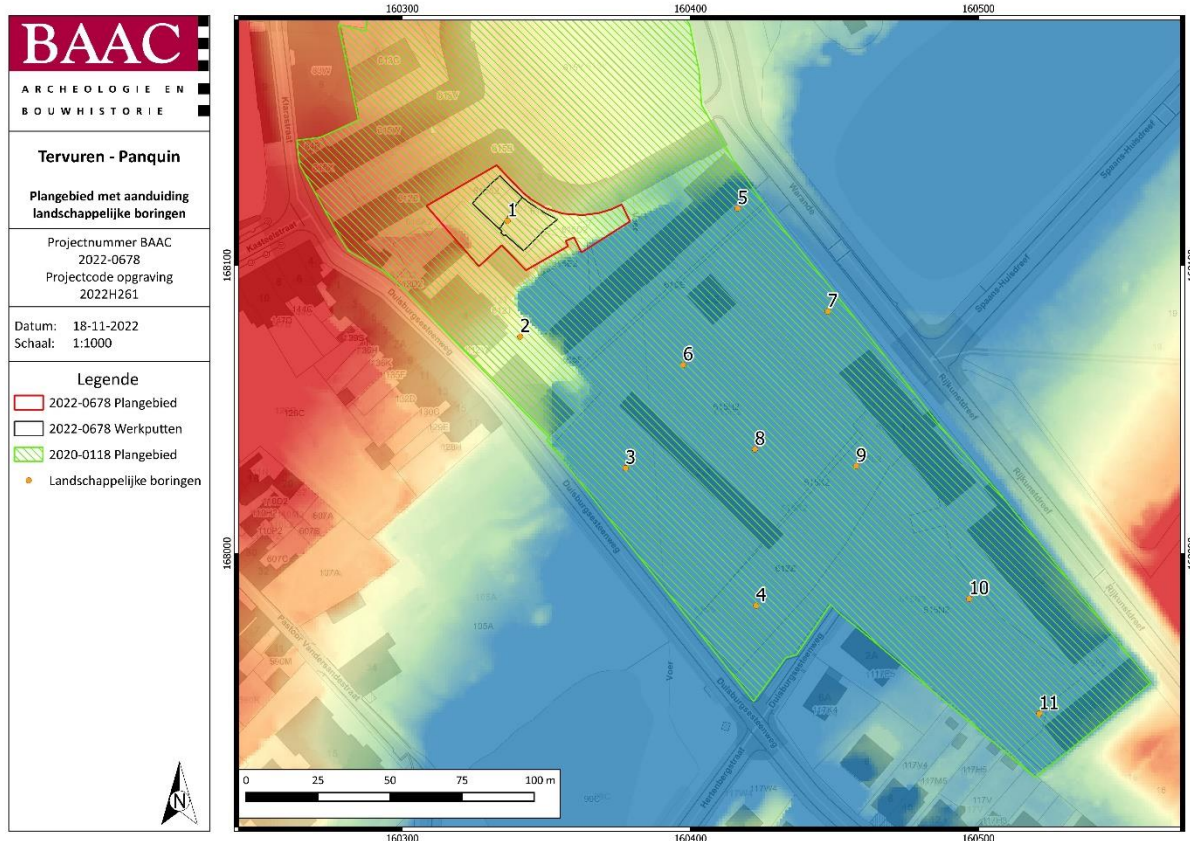
Figuur 4: Profiel 1.3.

2.3 Interpretatie bodem en paleolandschap

Een uitgebreide beschrijving van de bodemopbouw werd beschreven in het landschappelijk bodemonderzoek dat deel uitmaakte van de archeologienota.¹⁵ Hieronder worden de belangrijkste elementen overgenomen.

Binnen de advieszone van de archeologische opgraving werd slechts één landschappelijke boring geplaatst (Boring 1). Deze boring werd ten zuiden van spoor 1001 geplaatst, in de zone waar de moederbodem zich tot meer dan 200 cm onder het maaiveld bevindt (Plan 9).

¹⁵ OVERMEIRE, J., CREUTZ, M., VAN DER DOOREN, L. 2019

Plan 9: Plangebied met aanduiding geplaatste landschappelijke boringen (digitaal; 1:1; 18.11.2022)

2.3.1 Genese bodem en paleolandschap

Tertiaire afzettingen van zowel de Formatie van Brussel als de Formatie van Lede werden waargenomen in het zuidelijk deel van het plangebied (2020-0118). Afzettingen van de Formatie van Brussel werden in boring 10 aangetroffen op 270 cm diepte (Plan 9). Afzettingen van de Formatie van Lede lagen bij boring 11 op 60 cm diepte (Plan 9). Volgens de bureaustudie is het plangebied op de quartairgeologische kaart (schaal 1:50.000) gekarteerd als type 17 in het noorden (middenweichseliaan eolisch leem), type 13 (laatweichseliaan eolisch leem) en type 0 (prequartaair substraat) in het zuiden, en type a in het centrum (holoceen tot tardiglaciaal alluvium). Deze gekarteerde types werden bevestigd in de boringen. Enkel in het zuiden van het plangebied (2020-0118) werd geen type 13 (laatweichseliaan eolisch leem) gevonden. Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als type OB (bebouwde zone), OT (sterk vergraven gronden) en als Abp(c) in de meest zuidelijke hoek. Alle boringen vertoonden sterke antropogene invloed en geen bewaarde bodem; de bodem in het plangebied komt aldus het best overeen met type OB en OT.

2.3.2 Bewaringstoestand bodemopbouw

Bewaringstoestand bodemopbouw

De bodem in het plangebied wordt aan de top gekenmerkt door dikke antropogene pakketten met een dikte tussen 60 en 450 cm. Onder deze pakketten zijn nergens nog tekenen van bodemvorming terug te vinden. Op het DHM is duidelijk te zien dat de vroegere loop van de Voer dwars het plangebied doorkruiste en dat deze rivier omvangrijker was dan nu. Rivierafzettingen van de Voer zijn in het centrum van het plangebied op meer dan 4 meter diepte waargenomen onder dikke ophogingspakketten. Ten noorden en ten zuiden van de vroegere loop van de Voer werden

antropogene pakketten van variabele dikte waargenomen. In het noorden lagen deze antropogeen verstoorde pakketten boven op een eolisch afgezette moederbodem (leemrug; laatweichseliaan). In het zuiden werden geen quartaire afzettingen meer waargenomen onder de antropogene pakketten; hieronder lagen onmiddellijk tertiaire afzettingen. Vermoedelijk zijn de quartaire pakketten hier volledig afgegraven.

Relatie bewaringstoestand bodemopbouw – bewaringstoestand bodemarchief

De resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek toonden een diepe antropogene invloed, waaronder geen tekenen van bodemvorming meer te herkennen zijn. Daardoor werd de kans op het aantreffen van archeologie in de vorm van steentijd onbestaande geacht. De kans op het aantreffen van recentere archeologische waarden in het noordelijk, hoger gelegen gedeelte van het plangebied werd matig hoog ingeschat.

Ten noorden van spoor 1001 kende de opgravingszone een betere bewaring. Hier situeerde de moederbodem zich tussen ca. 50 en 80 cm onder het maaiveld. Ten zuiden van laatstgenoemd spoor bevond de moederbodem zich tot meer dan 200 cm onder het maaiveld. In deze zone werden enkel restanten jonger dan 1756 waargenomen (Plan 11).

2.3.3 Bodem en paleolandschap in een ruimer regionaal kader

De ruime omgeving van het plangebied wordt voornamelijk gekenmerkt door droge leemgronden (Aba/Abc). Het plangebied zelf wordt gekenmerkt door een diepe antropogene invloed, die voornamelijk te wijten is aan bodemingrepen uit de 18de en 19de eeuw.

3 Sporen en structuren

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk omvat een assessment en analyse van de sporen en structuren. Het assessment wordt opgemaakt onder hoofdstukken 3.2 tot en met 3.5. Deze hoofdstukken omvatten een algemene beschrijving van de archeologische site, de stratigrafie en een overzicht en opsomming van de aangetroffen sporen en structuren. Uit deze hoofdstukken volgt een analyse die beschreven wordt door middel van hoofdstukken 3.6 en 3.7, waar een interpretatie gegeven wordt aan de aangetroffen sporen en structuren en de opbouw van de site wordt beschreven.

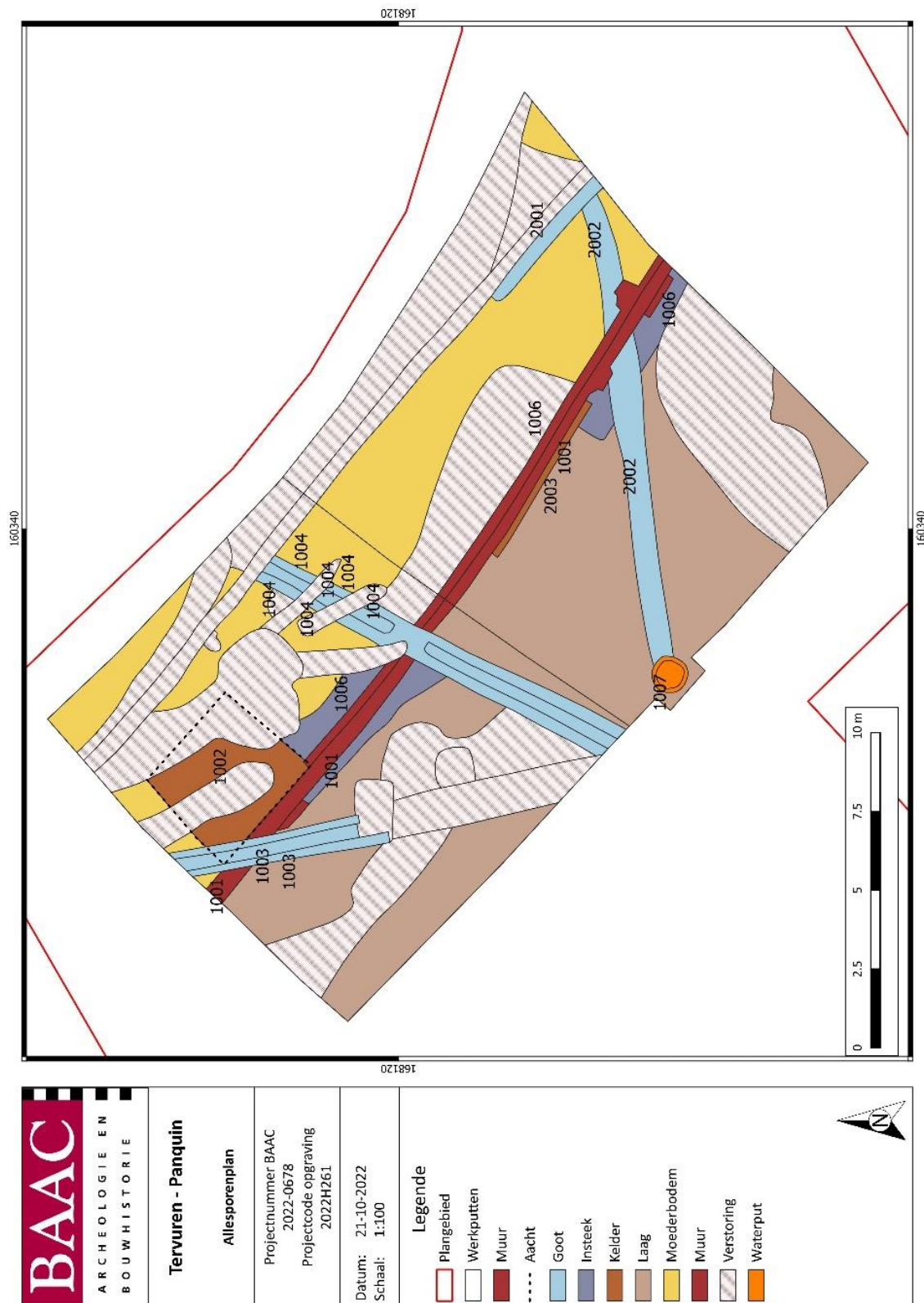
3.2 Manifestatie archeologische site aan huidig oppervlak

Er werden geen sporen, structuren of archeologische ensembles aangetroffen aan het oppervlak van het onderzoeksterrein.

3.3 Stratigrafie van de site

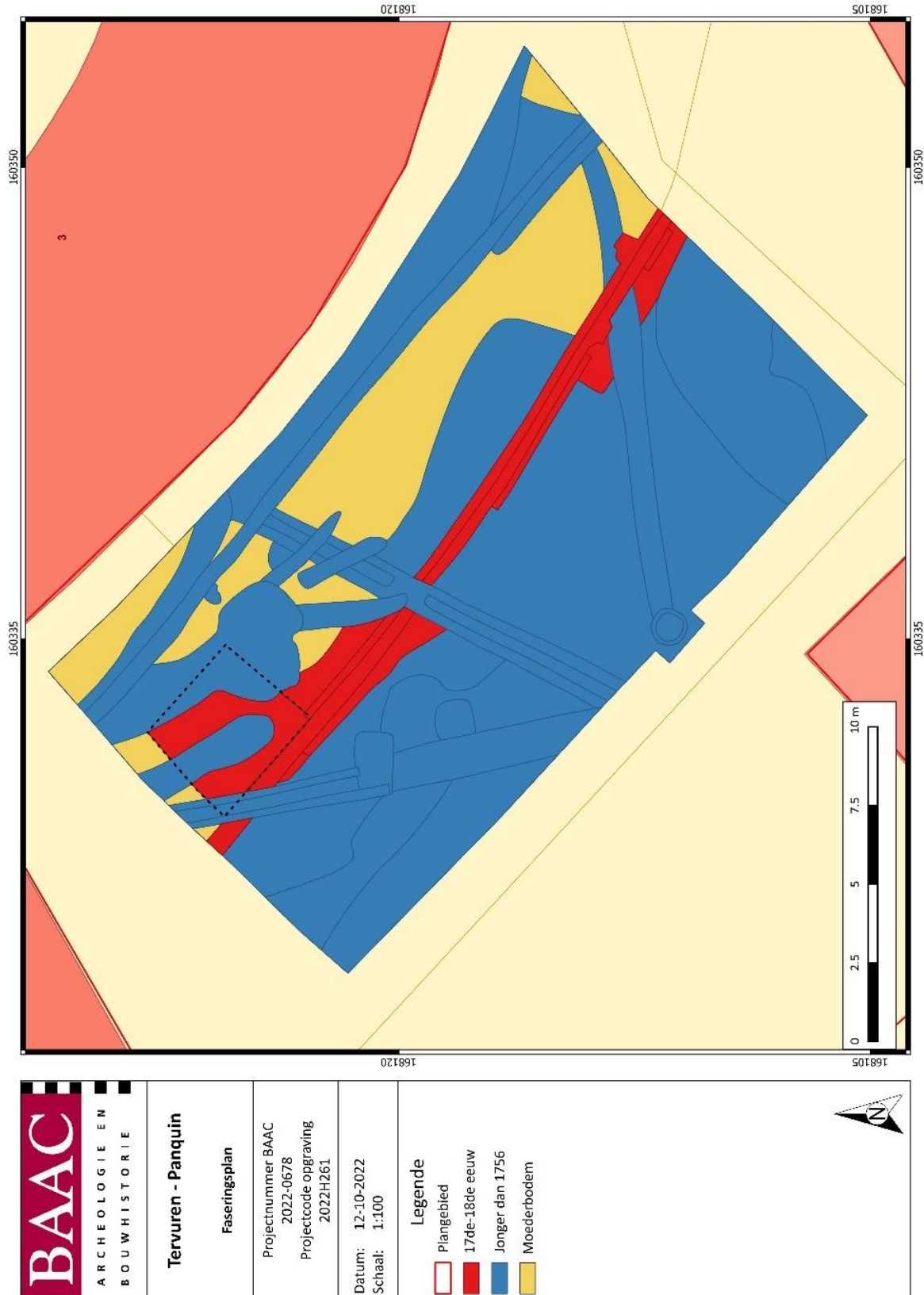
Het bodemarchief omvatte één archeologisch relevant niveau. Dit niveau situeerde zich voor beide werkputten tussen + 72,73 en 74,05 m TAW. Het gemiddelde afgravingsniveau situeerde zich tussen ca. 60 en 90 cm onder het maaiveld.

3.4 Weergave onderzoek: kaarten¹⁶

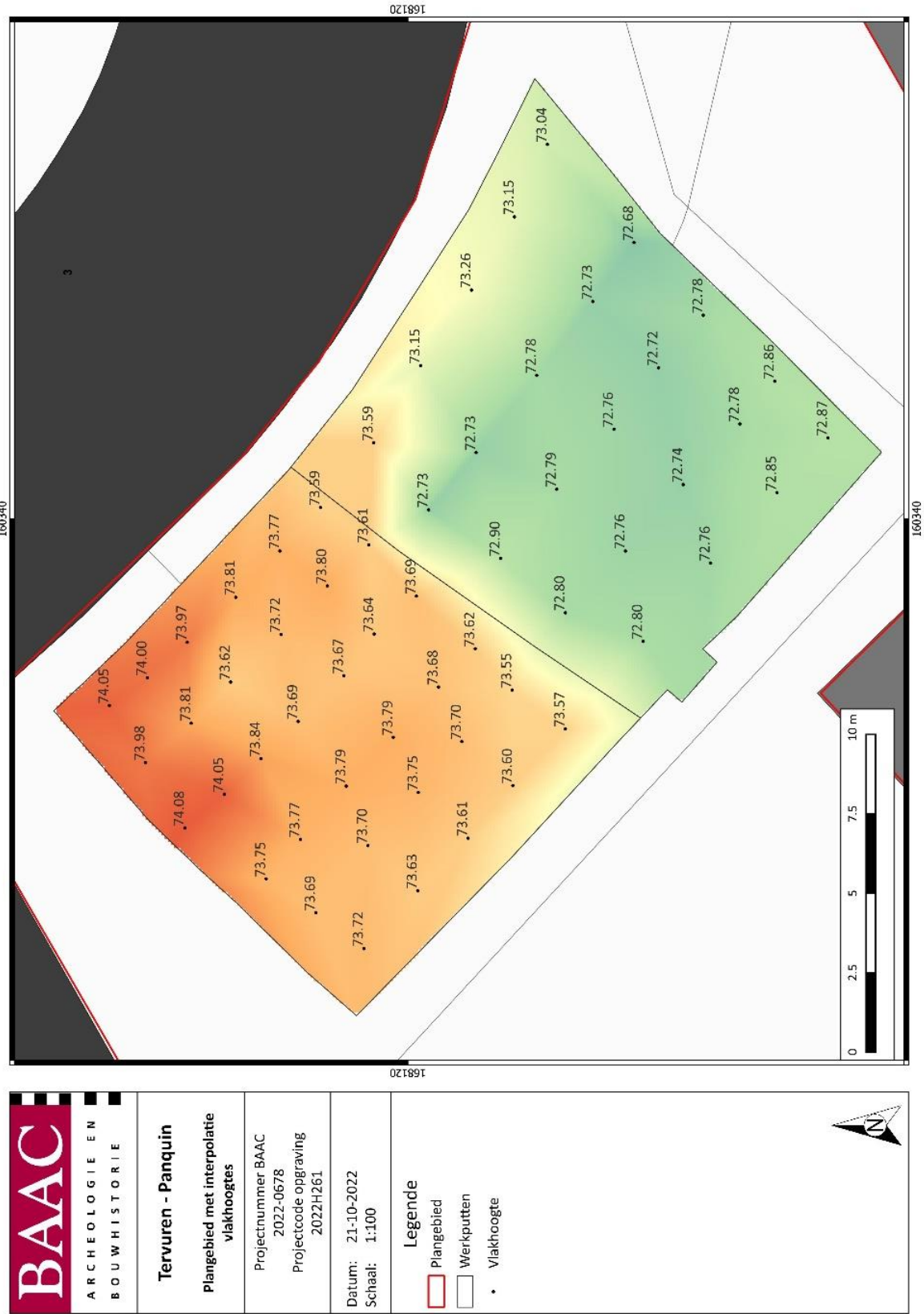

Plan 10: Algemeen sporenplan van het onderzoek (digitaal; 1:1; 21.10.2022).

¹⁶ Plannen op meer gedetailleerde schaal opgenomen in de bijlagen.

Plan 11: Chronologisch sporenplan van het onderzoek (digitaal; 1:1; 12.10.2022).

Tervuren - Panquin

Plangebied met interpolatie vlakhoogtes

Projectnummer BAAC
2022-0678
Projectcode opgraving
2022H261

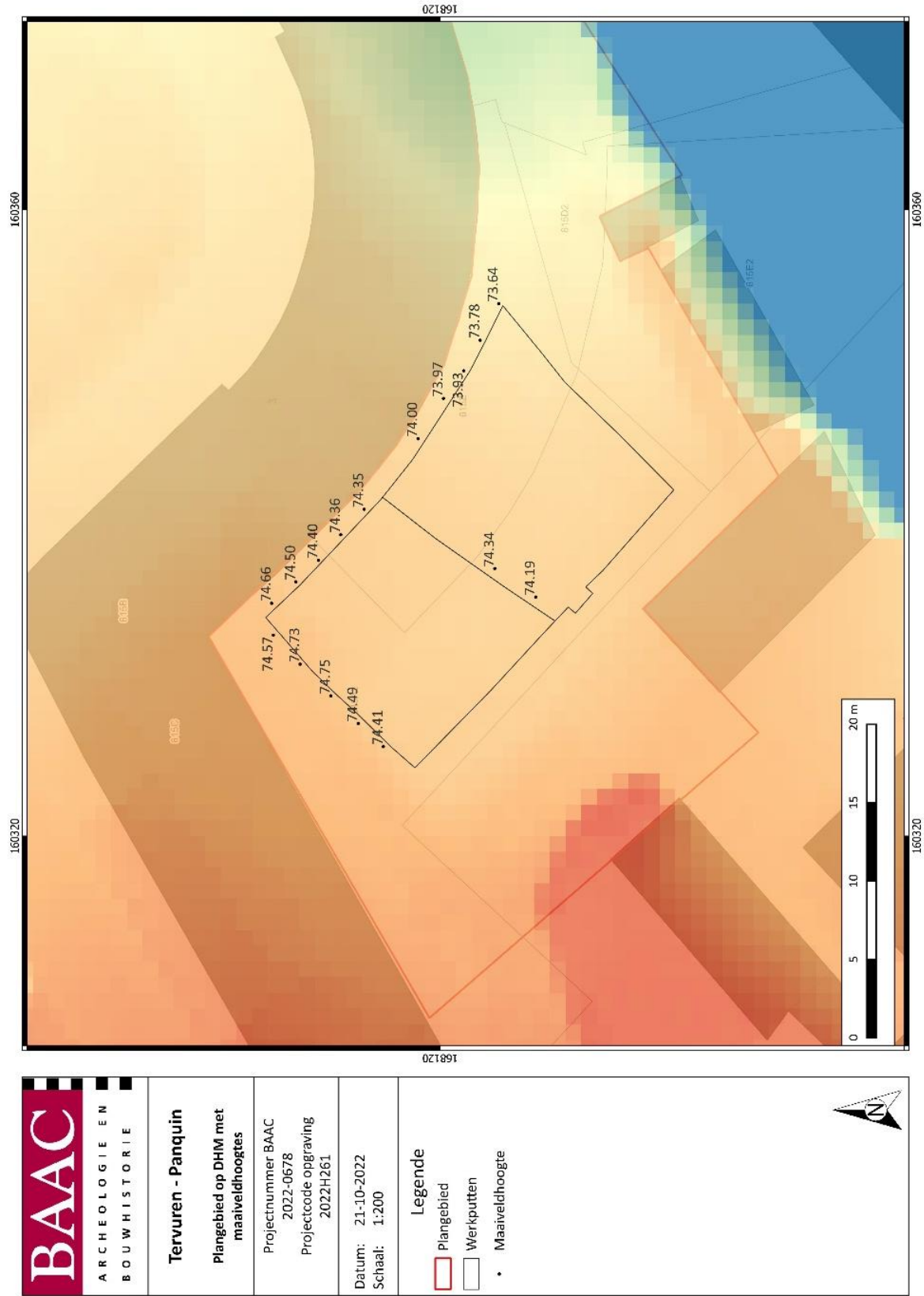
Datum: 21-10-2022
Schaal: 1:100

Legende

- Plangebied
- Werkputten
- Vlakhoogte

Plan 12: Weergave van de vlakhoogtes (digitaal; 1:1; 21.10.2022)

<p>BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Tervuren - Panquin</p> <p>Plangebied op DHM met maaiveldhoogtes</p>
	<p>Projectnummer BAAC 2022-0678 Projectcode opgraving 2022H261</p>
<p>Datum: 21-10-2022 Schaal: 1:200</p>	<p>Legende</p> <ul style="list-style-type: none"> Plangebied Werkputten • Maaiveldhoogte

Plan 13: Weergave van de maaiveldhoogtes (digitaal; 1:1; 21.10.2022).

3.5 Beschrijving sporenbestand

Tabel 1: Spoortypes en aantallen

SPOORTYPE	AANTAL
MUUR	1
(MUUR)FUNDERING	1
INSTEЕК	1
GOOT	4
WATERPUT	1
KELDER/AACHT	2

In totaal werden 10 sporen genummerd die geïnterpreteerd werden als muur, fundering, insteek, goot, waterput en kelder/aacht. Het plangebied maakte deel uit van de voormalige Panquinkazerne en gaat terug op een uitgebreid kasteeldomein van de hertogen van Brabant uit de 13de eeuw. Allicht dienen de resten dan ook in deze context bekeken te worden. Alle sporen kennen een postmiddeleeuwse oorsprong.

3.6 Interpretatie sporen en structuren

Dwars doorheen werkputten 1 en 2 liep een ca. 70 cm brede en noordwest-zuidoost georiënteerde muur. Deze muur was opgebouwd uit baksteen en kalkmortel (1001; Figuur 5). De muur beschikte over een iets bredere fundering (1006; Figuur 6) bestaande uit baksteen, natuursteen en kalkmortel. Het baksteenformaat bedroeg 24x12x6 cm. De fundering van de muur was reikte tot 71,92 m TAW, ca. 80 cm onder het aangelegde vlak.

Langsheen deze muur (1001) kon plaatselijk een insteek waargenomen worden (1005). De insteek beschikte over een bruingrijze en ietwat puinige vulling. Op basis van het uit de insteek gerecupereerd materiaal kon een datering in de 17de-18de eeuw vooropgesteld worden.

Ten noorden van de muur (1001) muur was een rechthoekige ruimte in de lemige bodem uitgegraven (1002), waarvan zowel de wanden als de vloer bezet werden met een ca. 2 cm dikke laag kalkmortel (Figuur 8 & t.e.m. Figuur 10). Op basis van het proefputtenonderzoek werd deze structuur als *aacht* geïnterpreteerd (ID23326¹⁷). Dit zijn in de harde leembodem uitgedolven onderaardse ruimten en gangen die uit de nieuwe tijd dateren. Vaak betrof het stelsels van kleine rechthoekig ruimten die via smalle tunnels verbonden waren en/of in verbinding stonden met een kelder of waterput.¹⁸ Op basis van de opgravingsresultaten blijft het onduidelijk of het daadwerkelijk het restant van een acht betrof. Spoor 1002 kende zware verstoringen door jongere leidingen en uitgravingen waardoor enkel

¹⁷ STEENHOUDT, M., VAN GENECHTEN, B. 2022

¹⁸ HEKKER 1970; VAN DEN HOVE, P., PAUWELS, D., VYNCKIER 2015

een associatie met spoor 1001 kon worden vastgesteld. Om deze reden wordt spoor 1002 eerder als *kelder* omschreven.

Ter hoogte van werkput 2 werd een jongere fase van muur 1001 waargenomen (2003; Figuur 11). De oude muur (1001) werd deels weggebroken en van een nieuwe bakstenen parament voorzien (25x11x6 cm). Hiervoor werd gebruik gemaakt van een lichtgrijze kalkmortel. De muurfase leek bovenaan een kromming te kennen. Het is niet duidelijk of hier aan een keldergewelf moet gedacht worden. Enkel aan de noordzijde van muur 1001 werd een aanzet van dwars muurwerk op de muur vastgesteld (Figuur 7). Ten zuiden van de muur bevonden zich tot op het niveau van de fundering – plaatselijk misschien nog dieper – één of meerdere antropogene ophooglagen.

Zowel de muur (1001; 1006) als de kelder (1002) werden doorsneden door een bakstenen goot in gele kalkmortel met als baksteenformaat 27x13x6 cm (1003; Figuur 12). Deze goot was in het zuiden uitgebroken. Ten zuidoosten van de kelder werd de muur door een andere bakstenen goot (1004) in gele kalkmortel en eenzelfde baksteenformaat doorsneden. Beide goten leken ten zuiden van het opgravingsareaal samen te komen. Ter hoogte van werkput 2 bevond zich een goot/leiding (2002) die onder de muur (1001) door werd gegraven (Figuur 13). Deze goot/leiding kwam uit op een waterput (1007; Figuur 14). Laatstgenoemde structuur was opgetrokken in baksteen (19x9x5 cm) en cement, waardoor ze een relatief recente oorsprong moet kennen.

Figuur 5: Spoor 1001 in werkput 2.

Figuur 6: Spoor 1001 en 1006 in werkput 1.

Figuur 7: Spoor 1001 in werkput 2.

Figuur 8: Spoor 1002 in werkput 1.

Figuur 9: Hoek spoor 1002 tegen spoor 1001 in werkput 1

Figuur 10: Spoor 1002 in werkput 1

Figuur 11: Spoor 2003 in werkput 2

Figuur 12: Spoor 1003 in werkput 1

Figuur 13: Sporen 1001 en 2002 in werkput 2.

Figuur 14: Spoor 1007 in werkput 1

Figuur 15: Overzichtsfoto vlak 1 werkput 1.

Figuur 16: Overzichtsfoto vlak 1 werkput 1.

Figuur 17: Overzichtsfoto vlak 1 werkput 2.

Figuur 18: Overzichtsfoto vlak 1 werkput 2.

3.7 Opbouw archeologische site

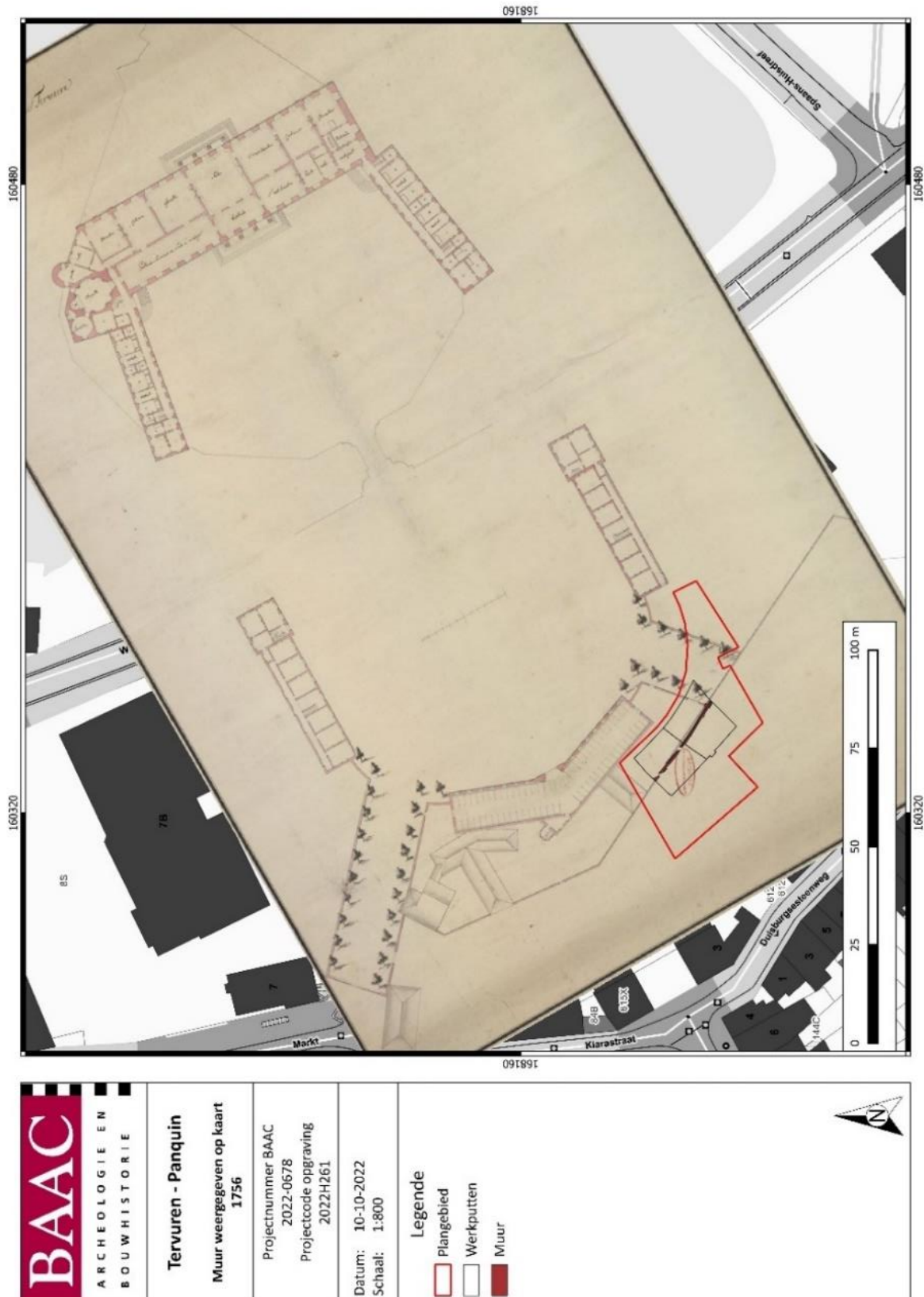
Aan de hand van het uit de insteek (1005) gerecupereerde vondstmateriaal werd het oudste muurwerk (1001; 1006) in de 17de-18de eeuw gedateerd. Dit stemde overeen met de beschikbare cartografische bronnen; op basis van een kaart uit 1756 kan muur 1001 immers geïnterpreteerd worden als buitenmuur van het kasteeldomein (Plan 14 en Plan 15).

Uit historische bronnen is geweten dat het kasteeldomein onder Albrecht en Isabella (1599-1633) gevoelig uitgebreid en voorzien werd van een ca. 7 kilometer lange bakstenen muur.¹⁹ Een omstreeks 1700 te dateren schilderij van Jan Van der Heyden met zicht op het kasteel vanuit het zuiden toont deze ommuring aan de westzijde van de warande met rechts de Leuvensepoort (Figuur 19).

Naar aanleiding van de bouw van het nu nog bestaande hoefijzervormige complex (vóór 1761) moet het hierboven beschreven muurwerk binnen het plangebied gesloopt geweest zijn (Plan 16). Hierdoor dienen aan het muurwerk gerelateerde sporen/structuren (1002; 2003) eveneens in de 17de of eerste helft van de 18de eeuw gedateerd te worden.

De overige sporen – en antropogene pakketten ten noorden van spoor 1001 – zijn van recentere oorsprong en dienen allicht aan de 19de- en 20ste-eeuwse bebouwing op het terrein gekoppeld te worden.

¹⁹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2022

Plan 14: Muur (1001) en plangebied weergegeven op 'Plan voor de bouw van een nieuw kasteel in Tervuren; opgemaakt op bevel van prins Karel van Lotharingen, 1756'²⁰ (analoog; 1:1; 10.10.2022).

²⁰ CARTESIUS 2022

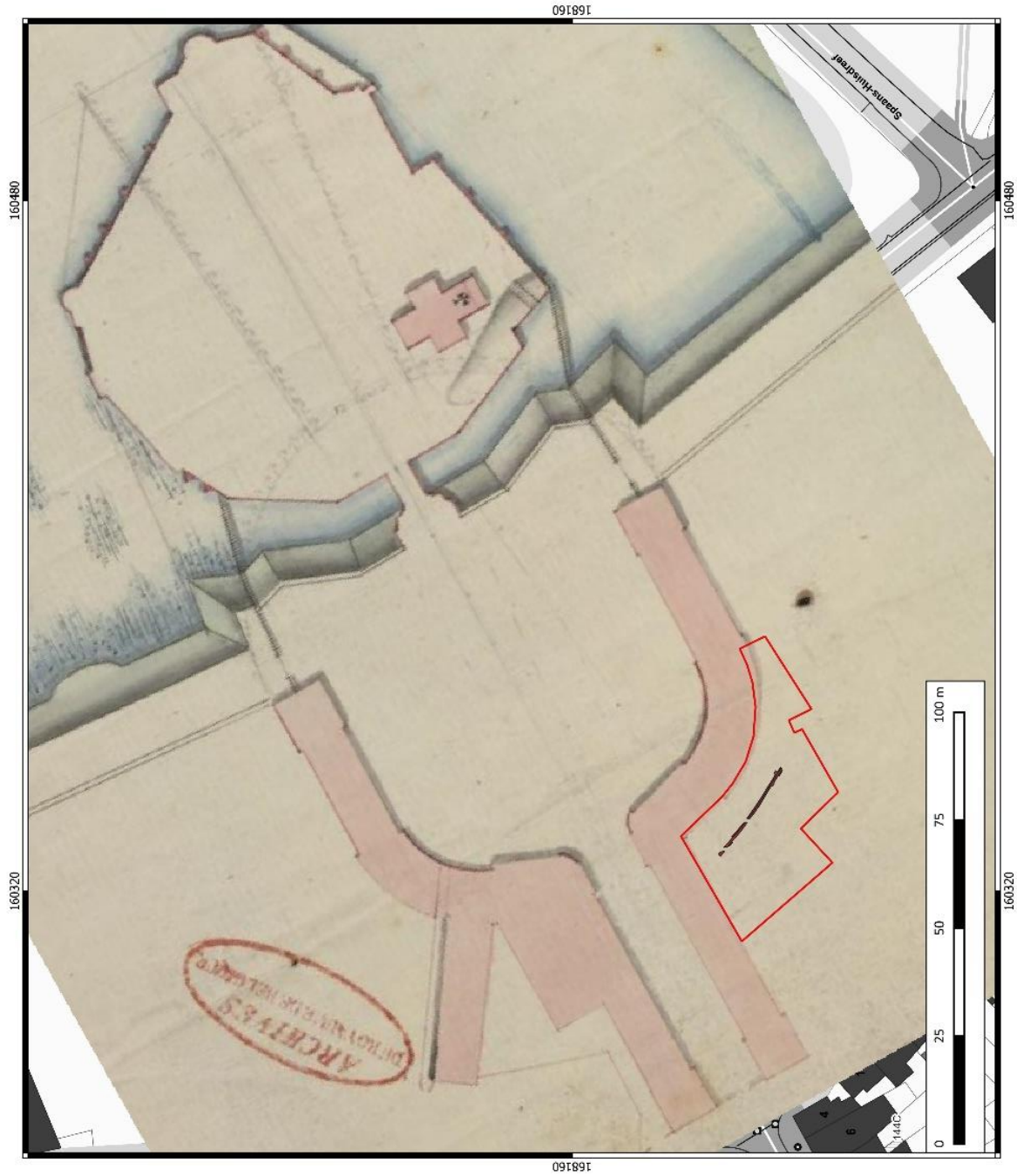
Plan 15: Muur (1001) weergegeven op detail van 'Plan voor de bouw van een nieuw kasteel in Tervuren; opgemaakt op bevel van prins Karel van Lotharingen, 1756'²¹ (digitaal; 1:1; 10.10.2022).

Figuur 19: Het kasteel van de hertogen van Brabant te Tervuren, Jan van der Heyden (1637-1712)²²

²¹ CARTESIUS 2022

²² KONINKLIJKE MUSEA VOOR SCHONE KUNSTEN BELGIE 2022

 BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Tervuren - Panquin Muur weergegeven op plan bouw hoefijzervormige complex	Projectnummer BAAC 2022-0678	Datum: 12-10-2022 Schaal: 1:800	Legende Plangebied Muur	
		Projectcode opgraving 2022H261			

Plan 16: Muur (1001) en plangebied weergegeven op 18de-eeuws plan voor de bouw van het hoefijzervormige complex²³ (analoog; 1:1; 12.10.2022).

²³ CARTESIUS 2022

4 Vondsten

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk omvat een assessment en analyse van de aangetroffen vondsten. Na de inleidende hoofdstukken 4.2 en 0 wordt een assessment en analyse voorzien per aangetroffen materiaalcategorie. Het assessment bestaat uit een beschrijving van de gebruikte methode en een inventaris van de vondsten, gevolgd door een interpretatie. Verder wordt bepaald voor welke vondsten een verdere conservatie of behandeling noodzakelijk is. Door het bepalen van het potentieel op kenniswinst en de exploitatie hiervan zal een selectie van de vondsten gekozen worden voor analyse. De methode voor verdere uitwerking wordt geselecteerd en de resultaten van de analyse en interpretatie worden vervolgens weergegeven.

4.2 Administratieve gegevens

De ingezamelde vondsten behoren tot de categorieën metaal en aardewerk. Het gaat in totaal om twee vondstnummers voor zeven vondsten. De vondsten werden handmatig, tijdens de aanleg van het vlak ingezameld. Alle vondsten dateren uit de postmiddeleeuwse periode. Het assessment en de analyse van het vondstmateriaal gebeurde door materiaalspecialisten van BAAC Vlaanderen:

Tabel 2: Geraadpleegde specialisten

VONDSTCATEGORIE	SPECIALIST
POST-MIDDELEEUWS AARDEWERK	T. DEHERDT
METAAL	B. VAN GENECHTEN

Tabel 3: Vondstcategorieën en -telling

VONDSTCATEGORIE	AANTAL
AW	6
MET	1

Tabel 4: Vereenvoudigde vondstenlijst

VONDST	WP	VLAK	SPOOR	LAAG/ VULLING	KWADRANT	CONTEXT	CATEGORIE	AANTAL
1	2	1	1005			AAVL	AW	6
2	2	1	Laag naast 2002			AAVL	MET	1

4.3 Methode en technieken

Per spoornummer zijn alle vondsten bekeken en ingevoerd in de vondstdeterminatietabel. Er is getracht om de vondsten van een preliminaire datering te voorzien. Dit gebeurde door de geraadpleegde specialisten (zie boven). Van elke categorie werd een assessment en indien relevant een analyse voorzien.

4.4 Aardewerk

4.4.1 Assessmentmethode

Alle scherven van Tervuren-Panquin zijn eerst gedetermineerd op basis van aardewerksoort, daarna is verder gekeken naar vorm, vormdetails en versiering.

4.4.2 Inventaris

Voor de inventaris wordt verwezen naar de assessmenttabel, waarin alle data per vondstnummer is verzameld. Uit deze inventaris blijkt dat tijdens de opgraving vijf aardewerkfragmenten zijn aangetroffen. Het betreft twee bodemfragmenten, twee wandfragmenten en één randfragment.

Tabel 5: Assessmenttabel

VNR	WP	SP	CATEGORIE	BEWARING	FRAGMENTATIE	TELLING	CHRONOLOGIE	INTRUSIEF/RESIDUEEL	KENMERKEN
V1	2	1.005	AW	goed	klein	1	NT		Delfts aardewerk; bodemfragment
				goed	klein	2	NT		Delfts aardewerk; wandfragment
				goed	klein	1	NT		Delfts aardewerk; randfragment
				goed	klein	1	NT	X	Westerwalsteengoed; bodemfragment

4.4.3 Interpretatie

De vondstcollectie vertegenwoordigt zowel qua materiaalcategorieën als qua datering een vrij homogeen ensemble. Het Delfts aardewerk wordt gedateerd in de 17de tot 18de eeuw. Het bodemfragment in Westerwalsteengoed is iets jonger (ca. 19de eeuw) en dient allicht als intrusief/residueel beschouwd te worden.

4.4.4 Conservatie en behandeling

Het ingezamelde aardewerk heeft geen conservatie of behandeling nodig.

4.4.5 Potentieel op kenniswinst

De ingezamelde vondsten hebben in de eerste plaats een waarde als chronologische marker voor de antropogene sporen. De verdere archeologische en cultuurhistorische waarde van de vondsten wordt eerder laag ingeschat.

4.5 Metaal

Tijdens het screen van het aangelegde vlak in werkput 2, werd één metalen artefact aangetroffen (VNR 2). In eerste instantie werd het artefact als mogelijk zegellood geïnterpreteerd. Na het wassen van de vondsten bleek echter dat het om een loodprop handelt. Om deze reden wordt deze vondst niet weerhouden voor verdere waardering of analyse. Ze kan geen kennisvermeerdering teweegbrengen en heeft geen conservatie of behandeling nodig.

4.6 Bewaring en deponering

Alle ingezamelde vondsten werden aan een basisregistratie, assessment en eventuele analyse onderworpen en voorlopig bewaard volgens de beschreven methoden in de Code van Goede Praktijk.

Het aangetroffen metalen artefact (VNR 2) kan geen kennisvermeerdering teweegbrengen en wordt bijgevolg gedeselecteerd.

Het tijdens het onderzoek aangetroffen aardewerk (VNR 1) kent een voldoende goede bewaring en leidt gedeeltelijk reeds in de context van dit onderzoek tot kennisvermeerdering. Aangezien de vondsten nog informatiewaarde hebben en in een ruimer kader onderzocht kunnen worden, dienen ze bewaard te blijven. Deze vondsten worden gedeponerd volgens de beschreven methode in de Code van Goede Praktijk. De te deponeren vondsten worden hierbij beperkt tot deze die geschikt zijn voor bijkomende interpretatie en/of uitgebreider onderzoek.

De selectie of deselectie gebeurde door de erkende archeoloog in samenspraak met de materiaalspecialisten en met goedkeuring van de zakelijkrechthouders en/of gebruikers van het archeologisch ensemble. Zakelijkrechthouders (dit zijn eigenaars, erfpachters, vruchtgebruikers, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers van een archeologisch ensemble moeten dit in één geheel bewaren, in goede staat behouden en beschikbaar houden voor wetenschappelijk onderzoek. Eigenaars kunnen zelf deze verantwoordelijkheid dragen of het ensemble overdragen aan een erkend onroerenderfgoeddepot. (zie artikel 5.2.1 en 5.2.2 van het Onroerenderfgoeddecreet). Een lijst van de vondsten is opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel 6: Oplijsting en motivatie voor bewaring of deselectie van de vondsten

VONDSTNR	SPOORN	VONDSCAT.	AANTAL	BEWARING/ DESELECTIE	MOTIVATIE
1	1005	AW	5	Bewaring	Goed bewaarde aardewerkfragmenten
2	Laag naast 2002	AW	1	Deselectie	Geen kennisvermeerdering

5 Synthese onderzoeksresultaten

5.1 Datering en interpretatie van de archeologische site

Het oudste muurwerk (1001; 1006) wordt in verband gebracht met de ommuring van het kasteeldomein tussen ca. 1625-1761. De aan dit muurwerk gerelateerde sporen/structuren (1002; 2003) kunnen eveneens in deze periode gedateerd worden. De overige sporen zijn van recentere oorsprong en dienen allicht aan de 19de- en 20ste-eeuwse bebouwing op het terrein gekoppeld te worden.

5.2 De onderzoeksresultaten in een ruimer archeologisch, historisch en cultureel kader

Reeds in de 13de eeuw vestigden de hertogen van Brabant zich op een jachtslot in Tervuren. Dit slot groeide uit tot een kasteel dat een belangrijke rol binnen de geschiedenis en ontwikkeling van Tervuren speelde.²⁴

Onder Albrecht en Isabella (r. 1599-1633) werd het kasteel verfraaid als buitenverblijf. Het domein werd in deze periode aanzienlijk vergroot, waardoor het plangebied vanaf ca. 1625-1632 deels binnen het kasteeldomein te liggen komt.²⁵

Na het overlijden van de aartshertogen werd de residentie slechts sporadisch bewoond. Hieraan kwam een eind met de komst van landvoogdes Maria Elisabeth van Oostenrijk (r. 1724-1741). Onder haar opvolger, landvoogd Karel van Lorreinen (r. 1744-1780), ontwikkelde zich een enorme bouwactiviteit op het kasteeldomein, wat onder meer resulteerde in bouw van het hoefijzervormige complex (vóór 1761).²⁶

Dit gegeven in combinatie met recentere bouwfases van onder meer de Panquin-kazerne zorgden er voor dat de bodem binnen het plangebied gekenmerkt wordt door dikke antropogene pakketten waaronder nergens nog sporen van bodemvormig terug te vinden zijn.

5.3 Confrontatie met resultaten vooronderzoek

De verwachtingen van het vooronderzoek werden grotendeels ingelost. Het proefputtenonderzoek toonde aan dat er zich binnen het plangebied een archeologisch relevante zone met postmiddeleeuwse muurwerk bevond. Uit de opgravingsresultaten bleek dat het muurwerk in verband kan gebracht worden met de ommuring van het kasteeldomein in de periode tussen ca. 1625-1761.

5.4 Onderzoeksvragen: antwoorden

- Wat is de aard van vindplaats?

Dwars doorheen werkputten 1 en 2 liep een bakstenen muur. Langsheen deze muur kon plaatselijk een insteek waargenomen worden. Tegen de muur werd een rechthoekige ruimte in de leem uitgegraven, waarvan zowel de wanden als de vloer bezet werden met kalkmortel.

²⁴ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2022

²⁵ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2022

²⁶ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2022

Ter hoogte van werkput 2 werd een jongere fase van de muur waargenomen. De oude muur werd hier deels weggebroken en van een nieuwe bakstenen parament voorzien.

Zowel de muur als de in de leem uitgegraven ruimte werden doorsneden door een bakstenen goot. Deze goot was in het zuiden uitgebroken. Ten zuidoosten van de kelder werd de muur door een andere bakstenen goot doorsneden. Beide goten leken ten zuiden van de opgravingszone samen te komen. Ter hoogte van werkput 2 bevond zich een goot/leiding die onder de muur door werd gegraven. Deze goot/leiding liep recht naar een recente waterput.

- Wat is de datering van de vindplaats?

Alle blootgelegde sporen/structuren werden als postmiddeleeuws gedateerd. Het oudste muurwerk en de daaraan gerelateerde sporen/structuren werden op basis van vondstmateriaal, historische en cartografische bronnen tussen ca. 1625 en 1761 gedateerd. De overige sporen waren van recentere oorsprong en dienen allicht aan de 19de- en 20ste-eeuwse bebouwing op het terrein gekoppeld te worden.

- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Tijdens het onderzoek werd een deel van de ommuring van het kasteeldomein (ca. 1625-1761) aangetroffen (1001; 1005; 1006 & 2003). Tegen de muur werd een rechthoekige ruimte in de leem uitgegraven, waarvan zowel de wanden als de vloer bezet werden met kalkmortel (1002). Naar alle waarschijnlijkheid betrof het een kelder.

Hiernaast werden twee goten en een waterput blootgelegde. Laatstgenoemde structuren kenden een recentere datering (19de-20ste eeuw).

- Kan een relatie tussen de in de leem uitgegraven ruimte en mogelijk aanwezige stenen structuren (kelder, waterput, etc.) vastgesteld worden?

De in de leem uitgegraven ruimte kende zware verstoringen waardoor enkel een associatie met de muur van het kasteeldomein werd vastgesteld.

- Strekt de site zich nog uit naar de aanpalende percelen?

Mogelijk kunnen resten van de ommuring van het kasteeldomein op de aanpalende percelen aangetroffen worden.

- Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten, wat is de vondstdichtheid en de conserveringsgraad?

Tijdens het onderzoek werden enkel een vijftal scherven en één metaalvondst aangetroffen. De site beschikt derhalve over een geringe vondstdichtheid. De vondsten kenden een matig tot goede bewaring.

- Vallen er bepaalde activiteiten af te leiden op basis van het vondstmateriaal?

Op basis van het aangetroffen vondstmateriaal vallen geen bepaalde activiteiten af te leiden.

6 Samenvatting

In de loop van 2019 maakte BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota op naar aanleiding van de aanvraag van een verkavelingsvergunning voor een grootschalig renovatie- en nieuwbouwproject op de Panquin-site te Tervuren.

Steunend op een bureaustudie werd een hoge archeologische verwachting vooropgesteld voor het volledige plangebied. Gezien de ligging nabij de historische woonkern van Tervuren werd de aanwezigheid van middeleeuwse sporen en vondsten niet onwaarschijnlijk geacht. Voor latere perioden en zeker vanaf het midden van de 18de eeuw konden specifieke verwachtingen geformuleerd worden rond de inrichting van het plangebied.

Op basis van het landschappelijk bodemonderzoek werd vervolgonderzoek in de vorm van proefputten geadviseerd in de zone langsheen de Duisburgsesteenweg. Voor de perioden tussen de steentijd en de middeleeuwen konden geen specifieke verwachting worden vooropgesteld. Wegens het ontbreken van specifieke bodemvorming werd de kans klein geacht op het aantreffen van sporen en of vondsten uit deze perioden.

Het proefputtenonderzoek toonde aan dat er zich binnen het plangebied een archeologisch relevante zone met postmiddeleeuwse muurwerk bevond. Deze zone werd geselecteerd voor verder onderzoek in de vorm van een archeologische opgraving.

Een groot deel (ca. 800 m²) van de advieszone (ca. 1200 m²) was bij aanvang van de opgraving omwille van een misverstand met betrekking tot de afbakening van de op te graven zone reeds weggegraven. Voor de grote zone ten westen en ten zuiden van de aangelegde werkputten kon op basis van de onderzoeksresultaten gesteld worden dat hier geen archeologische restanten meer aanwezig waren en dat er bijgevolg geen waardevolle informatie is verloren gegaan. Voor de kleinere zone in het oosten van het plangebied (ca. 200 m²) kon dit niet met zekerheid gesteld worden.

Tijdens de archeologische opgraving werden in totaal 10 spoornummers uitgedeeld. Alle sporen kenden een postmiddeleeuwse oorsprong. Het oudste muurwerk werd in verband gebracht met de ommuring van het kasteeldomein tussen ca. 1632-1761. De aan dit muurwerk gerelateerde sporen/structuren werden eveneens in deze periode gedateerd. De overige sporen waren van recentere oorsprong en dienen allicht aan de 19de- en 20ste-eeuwse bebouwing op het terrein gekoppeld te worden.

7 Lijsten

7.1 Figurenlijst

Figuur 1: Volledige projectcontour met weergave van toekomstige inplanting op orthofoto	8
Figuur 2: Profiel 1.1.	15
Figuur 3: Profiel 1.2.	15
Figuur 4: Profiel 1.3.	16
Figuur 5: Spoor 1001 in werkput 2.....	24
Figuur 6: Spoor 1001 en 1006 in werkput 1.....	25
Figuur 7: Spoor 1001 in werkput 2.....	26
Figuur 8: Spoor 1002 in werkput 1.....	26
Figuur 9: Hoek spoor 1002 tegen spoor 1001 in werkput 1.....	27
Figuur 10: Spoor 1002 in werkput 1.....	27
Figuur 11: Spoor 2003 in werkput 2.....	28
Figuur 12: Spoor 1003 in werkput 1.....	28
Figuur 13: Sporen 1001 en 2002 in werkput 2.....	29
<i>Figuur 14: Spoor 1007 in werkput 1</i>	30
Figuur 15: Overzichtsfoto vlak 1 werkput 1.....	30
Figuur 16: Overzichtsfoto vlak 1 werkput 1.....	31
Figuur 17: Overzichtsfoto vlak 1 werkput 2.....	31
Figuur 18: Overzichtsfoto vlak 1 werkput 2.....	32
Figuur 19: Het kasteel van de hertogen van Brabant te Tervuren, Jan van der Heyden (1637-1712).....	34

7.2 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal; 1:10.000; 21.10.2022)	2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (digitaal; 1:250; 07.10.2022)	2
Plan 3: Plangebied op kadasterkaart (GRB) met projectie van de aangetroffen sporen (digitaal; 1:250; 12.10.2022)	3
Plan 4: Synthesepan landschappelijk bodemonderzoek (digitaal; 1:1; 29.10.2018).....	5
Plan 5: Werkputtenplan proefputtenonderzoek (digitaal; 1:1; 18.07.2022)	6
Plan 6: Advieszone op GRB (digitaal; 1:250; 25.07.2022)	7
Plan 7: Plangebied met aanduiding van werkputten en niet opgegraven zone (digitaal; 1:1; 07.10.2022)	11
Plan 8: Weergave van de bodemkundige profielregistraties op GRB-basiskaart (digitaal; 1:1; 18.11.2022)	14
Plan 9: Plangebied met aanduiding geplaatste landschappelijke boringen (digitaal; 1:1; 18.11.2022)	17
Plan 10: Algemeen sporenplan van het onderzoek (digitaal; 1:1; 21.10.2022).	19
Plan 11: Chronologisch sporenplan van het onderzoek (digitaal; 1:1; 12.10.2022).	20
Plan 12: Weergave van de vlakhoogtes (digitaal; 1:1; 21.10.2022)	21
Plan 13: Weergave van de maaiveldhoogtes (digitaal; 1:1; 21.10.2022).	22
Plan 14: Muur (1001) en plangebied weergegeven op 'Plan voor de bouw van een nieuw kasteel in Tervuren; opgemaakt op bevel van prins Karel van Lotharingen, 1756' (analoog; 1:1; 10.10.2022).....	33
Plan 15: Muur (1001) weergegeven op detail van 'Plan voor de bouw van een nieuw kasteel in Tervuren; opgemaakt op bevel van prins Karel van Lotharingen, 1756' (digitaal; 1:1; 10.10.2022).....	34
Plan 16: Muur (1001) en plangebied weergegeven op 18de-eeuws plan voor de bouw van het hoefijzervormige complex (analoog; 1:1; 12.10.2022).....	35

7.3 Tabellenlijst

Tabel 1: Spoortypes en aantallen.....	23
Tabel 2: Geraadpleegde specialisten	36
Tabel 3: Vondstcategorieën en -telling	36
Tabel 4: Vereenvoudigde vondstenlijst.....	36

Tabel 5: Assessmentabel 37
Tabel 6: Oplijsting en motivatie voor bewaring of deselectie van de vondsten 38

8 Bibliografie

- AGIV, 2022a. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootchalig Referentiebestand (GRB). Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2022b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschalig, zomeropnamen, kleur, 2018, Vlaanderen. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2022c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- CARTESIUS, 2022. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.
- HEKKER, R.C., 1970. Onderaardse bouwkunst in Zuid-Limburg. *Leidse Kunsthistorische Reeks*, 3, pp.68–74.
- VAN DEN HOVE, P., PAUWELS, D., VYNCKIER, G., 2015. Aachten: ondergrondse schuilplaatsen uit de 16de en 17de eeuw in Limburg. *Tijdschrift voor Monumenten, Landschappen en Archeologie*, 34(5), pp.12–15.
- INVENTARIS ONROEREND ERFGOED, 2022. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroenderfgoed.be>.
- KONINKLIJKE MUSEA VOOR SCHONE KUNSTEN BELGIE, 2022. Collectie. Available at: <https://www.fine-arts-museum.be/nl>.
- OVERMEIRE, J., CREUTZ, M., VAN DER DOOREN, L., 2019. *Archeologienota Tervuren Panquin site*, Gent.
- STEENHOUDT, M., VAN GENECHTEN, B., 2022. *Vooronderzoek Tervuren Panquin site*, Gent.

9 Bijlagen

9.1 Fotolijst

9.2 Sporenlijst

9.3 Vondstenlijst